

ANALIZA

SOCIO-EKONOMSKA PRAVA I ODRŽIVI RAZVOJ U POLITICI PARLAMENTARNIH STRANAKA

**Autor: Ivan Kuzmanović, koordinator za komunikacije i medije Fondacije
Centar za demokratiju**

*Analiza je pripremljena u okviru projekta „Socio-ekonomska prava i održivi razvoj“ koji
Fondacija Centar za demokratiju realizuje uz podršku Međunarodnog centra Olof Palme*

Uvod

Kada se govori o reformama radnog zakonodavstva u Srbiji, često se ističe potreba njegovog usklađivanja sa pravnim tekovinama Evropske unije i standardima Međunarodne organizacije rada, uz implementaciju Agende 2030 Ujedinjenih nacija.

Iako je Republika Srbija potvrdila niz međunarodnih instrumenata iz oblasti ekonomskih i socijalnih prava, a neka od načela pravnih tekovina EU koja se odnose na radno pravo prenetu u domaće zakonodavstvo, jasno je da je i dalje potrebno značajno prilagođavanje nacionalnog zakonodavstva da bi se postigla pravna usaglašenost u ovoj oblasti. Slična konstatacija važi i kada su u pitanju Zelena agenda i održivi razvoj.

U Izveštaju Evropske komisije za 2022. godinu ocenjuje se da je Srbija je „umereno pripremljena“ u oblasti socijalne politike i zapošljavanja, kao i da je postignut „ograničen napredak“ u odnosu na prošlogodišnje preporuke. Ostaju na snazi preporuke da treba „usvojiti novi Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu i sprovesti konsultacije o novom Zakonu o radu, uključujući odredbe o inostranim upućenim radnicima u skladu sa pravnim tekovinama EU“. ¹

Takođe se navodi da „Zakon o inspekcijском nadzoru i dalje treba izmeniti kako bi bio u skladu sa relevantnim konvencijama Međunarodne organizacije rada koje je Srbija ratifikovala, pre svega kako bi se osiguralo da su inspektori rada ovlašćeni da slobodno ulaze na radna mesta i bez obaveštenja“. (isto, str. 118)

Kada je u pitanju „Klaster 4: Zelena agenda i održiva povezanost“, Srbija je, između ostalog, pozvana na „usvajanje ambicioznog nacionalnog energetskog i klimatskog plana koji je u skladu sa ciljem nulte emisije iz Evropskog zelenog dogovora za 2050. godinu“. Neophodni su i „veći naponi u pogledu sprovođenja i primene pravnih propisa koji se odnose na životnu sredinu i klimatske promene, naročito u pogledu procene uticaja na životnu sredinu, upravljanja otpadom, kvaliteta vazduha i vode, prekogranične saradnje i sprovođenja zakona od strane inspekcija“. (isto, str. 127)

Može se zaključiti da je za napredak u navedenim oblastima neophodno nastaviti zakonodavne aktivnosti, osnažiti rad institucija na primeni propisa i pojačati napore donosilaca odluka kako bi se efikasnije sprovodili dalji koraci u reformama.

Stoga bi, čini se, bilo korisno razmotriti kakve politike, kada su ove teme u pitanju, zastupaju članovi aktuelnog saziva najvišeg zakonodavnog tela - Narodne skupštine Republike Srbije, odnosno njihove političke organizacije. Razume se da je najlogičniji način za takvu analizu pregled političkih programa stranaka zastupljenih u Parlamentu.

Skupština Srbije u sastavu izabranom na vanrednim parlamentarnim izborima održanim 3. aprila 2022. godine (konstitutivna sednica održana je 1. avgusta 2022) ima narodne poslanike iz 25

1

https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/Serbia_Report_2022_S.R.%5B1%5D.pdf (str. 117)

političkih stranaka: Srpska napredna stranka (98 poslanika), Socijalistička partija Srbije (22), Stranka slobode i pravde (17), Narodna stranka (12), Srpska stranka Zavetnici (10), Demokratska stranka (9), Jedinstvena Srbija (8), Demokratska stranka Srbije (7), Socijaldemokratska partija Srbije (7), Za Kraljevinu Srbiju (7), Partija ujedinjenih penzionera Srbije (6), Srpski pokret Dveri (6), Savez vojvođanskih Mađara (5), Pokret obnove Kraljevine Srbije (4), Pokret snaga Srbije – BK (3), Stranka pravde i pomirenja (3), Pokret socijalista (2), Srpska narodna partija (2), Srpski pokret obnove (2), Stranka demokratske akcije Sandžaka (2), Demokratski savez Hrvata u Vojvodini (1), Partija za demokratsko delovanje (1), Stranka „Bunjevci građani Srbije“ (1), Zajedno za Vojvodinu (1), Zeleni Srbije (1).²

Parlamentarne političke stranke u većini slučajeva imaju objavljene programske dokumente na svojim zvaničnim internet prezentacijama, a dobar deo njih je uoči parlamentarnih izbora objavio predizborni program (stranke ili koalicije kojoj pripada). Za potrebe ovog pregleda, za analizu je uzet programski dokument novijeg datuma. Analizirani su programi 12 stranaka sa najvećim brojem poslaničkih mandata.

Socio-ekonomska prava i održivi razvoj u stranačkim programima

Programi parlamentarnih političkih stranaka koji su bili predmet ove analize u većini slučajeva su strukturisani prema tematskim oblastima, među kojima su i one koje se delom ili u celini odnose na socio-ekonomska prava i održivi razvoj, a neretko se o ovim temama govori i kroz opšta programska načela ili stavove. Očekivane razlike postoje u odnosu na to da li je programski dokument političke organizacije pripreman iz pozicije nosioca ili učesnika u vlasti ili, pak, u periodu opozicionog rada.

Srpska napredna stranka (98 poslanika) u svom predizbornom programskom dokumentu pod nazivom „Uradili smo zajedno“³ ima poglavlja „Ekonomske mere za podršku privredi i građanima“ i „Društvena briga i porodica“ koja se delom odnose na socio-ekonomska prava. Navode se mere koje predstavljaju odgovor na krizu izazvanu pandemijom koronavirusa: Dozvoljen zastoj u otplati (moratorijum) dužnicima na otplatu kredita; Jednokratna novčana pomoć u iznosu od 100 evra svim punoletnim državljanima Republike Srbije; Pomoć nezaposlenima od 60€; Pomoć penzionerima od ukupno 27.000 dinara; Jednokratna novčana stimulacija od 10.000 RSD svim zdravstvenim radnicima; Pomoć od 60€ svim građanima Srbije; 3.000 dinara podrške imunizovanim građanima; Pomoć samostalnim umetnicima od 90.000 dinara za tri meseca. Navode se i sledeće mere: Republika Srbija svake godine izdvaja sve više sredstava namenjenih unapređenju društvenog standarda najstarijih i penzionera; Zapošljavanje osoba sa invaliditetom - namenska sredstva za 48 preduzeća; U planu je izgradnja Centra za rani razvoj dece i inkluziju, sa terapijskim, dijagnostičkim, edukativnim i naučno-istraživačkim delom; Regionalni stambeni projekat; Rekonstrukcija gradskih i opštinskih objekata socijalne zaštite;

² <http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina-/sastav/politicke-stranke/politicke-stranke.904.html>

³

https://www.sns.org.rs/sites/default/files/d0a3d0a0d090d094d098d09bd098_d0a1d09cd09e_d097d090d088d095d094d09dd09e.pdf

Unapređenje rada sigurnih ženskih kuća; Subvencionisani stambeni krediti za mlade porodice sa decom; Mere populacione politike - finansijski podsticaj porodiljama. U poglavlju „Životna sredina“, program SNS navodi: Veće površine pod zaštićenim područjima; Nova nacionalna laboratorija za analizu vode, vazduha i zemljišta; Nova postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda; Više sredstava za pošumljavanje i ozelenjavanje javnih površina, kao i izgradnja vetroparkova, solarnih elektrana, uklanjanje opasnog otpada, subvencije za energetske efikasnost i finansiranje ekoloških projekata po veoma povoljnim uslovima.

Socijalistička partija Srbije (22 poslanika) u svom programskom dokumentu⁴ ističe da su ciljevi kojima teže: Porast društvenog blagostanja, bolji i pravedniji uslovi rada, veća zaposlenost i zarade. Mera uspešnosti svake politike biće stepen ostvarenja ciljeva kao što su pravo na rad i pravična naknada za rad, pravo na socijalno-materijalno obezbeđenje, obezbeđenje humanih uslova rada, poštovanje najviših standarda zaštite na radu, zdravstvena zaštita radnika i njegovih članova domaćinstva, piše u Programu SPS. Humanizacija rada podrazumeva ne samo humane uslove na radnom mestu već i pravičnu naknadu za rad koja radniku i njegovoj porodici može obezbediti život dostojan čoveka. Polazeći od prava na rad, kao osnovnog prava svakog čoveka, socijalisti navode da će težiti ostvarenju pune zaposlenosti u uslovima ekonomske stabilnosti. Politika pune zaposlenosti podrazumeva produktivno zapošljavanje kao osnovu ekonomskog uspeha i najefikasniji način za postizanje većeg stepena ekonomske i socijalne sigurnosti, posebno smanjenja siromaštva. Socijalisti pridaju najveći značaj ostvarivanju socijalne pravde, solidarnosti i socijalne sigurnosti u društvu. Zalažu se za socijalnu sigurnost koja podrazumeva dostupnost osnovnih socijalnih i zdravstvenih usluga svim građanima, bez obzira na njihovo socijalno poreklo i status. Solidarnost čitavog društva i države sa ugroženima i nemoćnima je temeljna vrednost socijalne politike za koju se zalažu socijalisti. U poglavlju „Ekološka politika i društveni aktivizam“ navodi se da je pitanje zaštite životne sredine jedno od najdominantnijih političkih, socijalnih, kulturnih, obrazovnih, zdravstvenih pitanja u društvu. Briga o zaštiti životne sredine i naše budućnosti ne sme biti odvojiva od pitanja ekonomskog razvoja. Briga za stanje životne sredine u Srbiji nije samo problem državnih organa već i svih građana i organizacija. Građani imaju puno pravo da odlučuju i da njihov glas bude taj koji odlučuje o ekološkim pitanjima, navodi se, između ostalog, u Programu SPS.

Stranka slobode i pravde (17 poslanika) u „Programskoj platformi“⁵ u okviru poglavlja „Zdravstvo, rad i socijalna zaštita“ navodi da garantuje: Pravo na besplatnu zdravstvenu zaštitu svih građana, bez obzira na to imaju li ili ne zdravstvenu knjižicu; minimalne početne plate lekara od 1.000 evra, medicinskih sestara od 600 evra i srazmerno povećanje za ostale zaposlene medicinske radnike; jednak pristup svih građana svim nivoima zdravstvene zaštite, bez obzira na teritorijalne ili druge administrativne barijere; uvođenje socijalnih penzija od 100 evra mesečno za sve građane starije od 70 godina koji su bez primanja; vraćanje nezakonito umanjene penzije; donošenje nacionalnog programa za povratak ljudi koji su otišli iz Srbije; formiranje državnog Alimentacionog fonda za finansijsku podršku samohranim roditeljima nakon pokretanja

---

⁴ <https://www.sps.org.rs/documents/PROGRAM%20SPS.pdf>

⁵ <https://ssp.rs/programska-platforma/>

brakorazvodne parnice; posebnu zaštitu za trudnice i porodilje; finansiranje više pokušaja vantelesne oplodnje od strane države; donošenje novog Zakona o radu, pravednijeg prema radnicima; usvajanje zakona kojim će se regulisati položaj i prava učesnika ratova uz isplatu zakonom utvrđenih dugovanja koja postoje prema ovoj grupaciji. U odeljku „Zaštita životne sredine“ navodi se: Izdvajanje najmanje 1% BDP-a za zaštitu životne sredine; stvaranje jedinstvene Agencije za zaštitu životne sredine sa izvršnim ovlašćenjima, koja će omogućiti saniranje i regulisanje deponija i kontrolu preduzeća koja eksploatišu prirodne resurse, uz mogućnost momentalnog privremenog zatvaranja pogona za koje se utvrdi da narušavaju životnu sredinu; zaustavljanje izgradnje svih mini-hidrocentrala do iznalaženja načina da se ne ugrožava životna sredina; donošenje Zakona o zaštiti domaćih životinja i kućnih ljubimaca od zlostavljanja i eksperimenata, kao i odgovornosti vlasnika za odnos prema prirodi i društvu; zabranu korišćenja genetskih modifikacija za potrebe ishrane, kao i proizvodnju takve hrane; primenu alternativnih izvora energije – vetra, sunca, vode, bioenergetskih materijala i strogu zabranu proizvodnje nuklearne energije.

Narodna stranka (12 poslanika) u svom Programu⁶ u okviru programskog načela „Beskompromisna borba za socijalnu pravdu, radnička prava i bolje zdravlje“ navodi da se zalaže za uvođenje univerzalne socijalne zaštite. Snažno podržavaju ostvarenje vizije socijalne države u Srbiji, koja podrazumeva čvrsto isprepletenu mrežu socijalne sigurnosti koju čine sledeće mere i ciljevi: socijalna pomoć za nemoćne i trenutno nezaposlene, od koje mogu da prežive; aktivne mere zapošljavanja, usmerene na smanjenje broja nezaposlenih, i na one koji neopravdano dugo rade na privremeno-povremenim poslovima ili „na crno“; pristojne i održive penzije; podrška za osobe sa invaliditetom, naročito u ostvarenju njihovih socijalno-ekonomskih prava i pristupačnosti fizičkog okruženja; podrška rešavanju problema velikog broja izbeglih, prognanih i interno raseljenih; za njihovu punu integraciju u naše društvo, sa posebnim akcentom na rešavanje adekvatnog i trajnog smeštaja, legalizovanje novoizgrađenih stambenih objekata i izgradnju putne i vodovodne infrastrukture, škola i domova zdravlja u naseljima u kojima su našli novi dom i utočište; podrška za ratne veterane i ratne vojne invalide, novi zakon o pravima boraca; adekvatni dečji dodaci i besplatne integrisane usluge za decu i mlade koji su ugroženi. Insistira se na maksimalnom poštovanju prava radnika i najboljim uslovima za obavljanje rada, na redovnom nadzoru tih uslova, kao i uvažavanju sindikata kao legitimnih zastupnika interesa radnika i neophodnih partnera u društvenom dogovoru za bolji kvalitet života i brži razvoj zemlje. Insistira se i na poništenju izmena i dopuna Zakona o radu iz 2014, kojima su umanjena gotovo sva prava radnika. Zalažu se za aktivnu populacionu politiku, veću pomoć porodici, naročito majkama, kao i bračnim parovima koji decu ne mogu da dobiju prirodnim putem. Takođe, hitne promene u zdravstvenom sistemu i uspostavljanje modela koji će obezbediti adekvatnu i potpunu zdravstvenu zaštitu svih građana, i očuvanje i unapređenje zdravlja stanovništva. Razvoj privrede i društvene aktivnosti zasnovan na principima održivog razvoja i zaštite životne sredine.

---

⁶ <https://www.narodna.org.rs/sr-latn/o-nama/program>

Srpska stranka Zavetnici (10 poslanika) u Programu⁷ stranke u okviru poglavlja „Socijalna politika“ navodi da će nastojati da smanji obim socijalno ugroženog stanovništva. Cilj je da se broj korisnika socijalne zaštite koji žive u teškim materijalnim uslovima svede na minimum. Ekonomskim merama rešiće problem velike nezaposlenosti kao glavnog uzročnika siromaštva. Stvaraće uslove da svaki radno sposoban građanin može da ima odgovarajuće zaposlenje, a samim tim i elementarne uslove za egzistenciju. Posebnu pažnju posvetiće osobama sa invaliditetom, koje su zbog duboko ukorenjenih predrasuda, dramatično diskriminisane u društvu. Navode da je temelj njihove socijalne politike porodica i predlažu, između ostalog, sledeće mere: uvođenje materinskog kapitala koji država dodeljuje za svako novorođeno dete, a koji se može iskoristiti u svrhu kupovine stambene jedinice, ili finansiranja troškova dečijeg obrazovanja; beskamatno kreditiranje mladih bračnih parova i otpis istih kada par dobije treće dete; stambene subvencije za porodice sa troje i više dece; majke sa četvoro ili više dece doživotno osloboditi od poreza na prihod; povećavanje naknade zaposlenim majkama za vreme porodiljskog odsustva; davanje na besplatno korišćenje udžbenika za sve osnovce; oslobađanje PDV-a na hranu i garderobu za bebe i decu predškolskog uzrasta; itd. Posebnu brigu vodiće o položaju penzionera. Izvršiće reformu penzijske administracije i uskladiti rast penzija kako bi on bio ekonomski održiv i socijalno pravičan. Pensionerima koji su u posebno teškom socijalnom položaju obezbediće povećanje penzije, povoljnije uslove lečenja, besplatan prevoz na teritoriji na kojoj žive, renoviranje penzionerskih domova, gerontološke i volonterske službe koje će brinuti o njima, a posebno o samačkim domaćinstvima. U odeljku „Zaštita životne sredine“ navode da se posebno protive izgradnji mini-hidroelektrana u zaštićenim prirodnim dobrima. Zaustaviće dalju rasprodaju prirodnih resursa i nastojati da Republika Srbija postane prepoznata u Evropi i svetu kao zemlja sa dominantno organskom poljoprivredom. Promovišu proizvodnju zdrave hrane i eko turizam.

Demokratska stranka (9 poslanika) u programskom dokumentu „Naša politika“⁸ kao ciljeve u ostvarivanju ljudskih prava određuje, između ostalih, sledeće: Borba za poštovanje radnih prava i razvijanje politike koje garantuju pravo na dostojanstven rad; borba protiv prekarnog rada; borba za pravo na adekvatan životni standard; borba za poštovanje prava na zaštitu prava; borba za poštovanje prava na zdravu životnu sredinu; borba za poštovanje načela ravnopravnosti i razvijanje politike jednakih šansi; borba za jednak pristup građana svim nivoima zdravstvene zaštite; borba za poštovanje prava na obrazovanje. Među konkretnim merama navodi se i potpisivanje Opcionog protokola uz Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. DS se zalaže za Usvajanje strategije održivog razvoja zemlje. Takođe navode da će vratiti penzionerima neustavno otete penzije u razumnom roku, ne ugrožavajući stabilnost budžeta. Najverovatnije je da će se vraćanje otetih penzija izvršiti u nekoliko rata, uz obavezu da to bude urađeno relativno brzo. Predlaže se i postepeno smanjivanje nameta na rad. Borba protiv energetske siromaštva je značajna stavka u ukupnoj borbi za poboljšanja ekonomskog statusa i životnog standarda najugroženijih kategorija stanovništva. Unaprediće sistem socijalnih karata tako da ove grupe dobiju adekvatnu pomoć od države kako bi mogli da se greju i koriste toplu sanitarnu vodu, uz donacije u vidu grejnih tela i goriva koja čuvaju njihove zdravlje i životnu sredinu. U oblasti

---

⁷ <https://www.zavetnici.rs/program-stranke/>

⁸ <https://www.ds.org.rs/politics>

„Ekologija i zaštita životne sredine“ predlažu sledeće mere: Izrada jasne, precizne i održive strategije u oblasti životne sredine i njena zaštita; Podizanje nivoa ekološke svesti; Znatno pojačati rad inspekcijских službi; Izrada sanitarnih deponija i kolektora za prečišćavanje komunalnih otpadnih voda u naseljenim mestima; Termička izolacija stambenih i drugih javnih objekata; Primena metoda za smanjenje emisije kiselih oksida iz postojećih termoelektrana; Uvođenje obnovljivih izvora energije; Intenzivno čišćenje javnih površina.

Jedinstvena Srbija (8 poslanika) u svom Programu⁹ stranke navodi, između ostalog: Zalaganje da se radnici ne otpuštaju sa posla, a ako je to neminovno, onda država mora ponuditi istima novi posao; Zalaganje za državu socijalne pravde sa jednakim mogućnostima za sve građane. Obezbeđivanje maksimalne zaštite starih, bolesnih i hendikepiranih lica sa posebnom zaštitom dece i omladine; Zalaganje da građani budu korisnici budžeta; Zalaganje za besplatno školovanje; Borba protiv „bele kuge“ formiranjem Ministarstva za porodicu, finansiranjem trudničkog i porodiljskog bolovanja nezaposlenih majki, finansijskom pomoći porodicama sa više dece, penzije za majke sa više od tri deteta u sredinama gde je natalitet u opadanju.

Demokratska stranka Srbije (7 poslanika) u Programu¹⁰ u okviru poglavlja „Socijalna politika“ navodi, između ostalog: Da se socijalna politika te stranke zasniva na uverenju da preobražaj društva i uobličavanje demokratskog poretka moraju počivati na načelima socijalne pravde. Svim članovima zajednice moraju biti pružene mogućnosti za lični razvoj, obrazovanje, stvaranje porodice i kvalitetne uslove života. Sindikati se moraju organizovati slobodno i potpuno nezavisno od države radi zaštite i zastupanja ekonomskih i socijalnih interesa svojih članova. Zalažu se za permanentno usklađivanje radnog zakonodavstva sa tržišnim uslovima rada i evropskim standardima, za razvoj i unapređivanje fleksibilnih oblika rada putem institucije privremenog zapošljavanja, za uvođenje posebne zaštite roditelja sa teško obolelom decom i za zaštitu dostojanstva na radu. Sistematsko unapređivanje socijalnog dijaloga. Jačanje uloge i značaja kolektivnog pregovaranja na svim nivoima, i afirmacija medijacije kao načina mirnog rešavanja kolektivnih radnih sporova. Obezbeđivanje ekonomske sigurnosti penzionera kroz održavanje stabilnog odnosa prosečne penzije i prosečne zarade. Intenzivno će raditi na unapređivanju sistema bezbednosti i zaštite zdravlja na radu, smanjenju povreda na radu i profesionalnih oboljenja. Čvrsto podržavaju zapošljavanje žena, mladih i starijih osoba, kao i osoba sa invaliditetom. Svi građani moraju imati jednake šanse tokom celog života jer to je osnovna socijalna pravda. Najefikasnija socijalna politika je ona koja građanima garantuje da se nikada u životu neće naći isključeni iz društva, osiromašeni ili marginalizovani. U poglavlju „Zaštita životne sredine“, navodi se da je zdrava životna sredina pretpostavka zdravlja i budućnosti stanovništva, kao i uslov ekonomskog napretka i poboljšanja životnog standarda društva u celini. U cilju poboljšanja stanja životne sredine u zemlji, zalažu se za donošenje Nacionalne strategije održivog korišćenja prirodnih resursa i dobara, za ubrzano donošenje zakona u skladu sa evropskim standardima, kao i za ratifikovanje međunarodnih konvencija iz ove oblasti.

---

⁹ <http://www.jedinstvenasrbija.org.rs/program-stranke>

¹⁰ <https://www.novidss.rs/srp/o-nama/novi-dss-izbliza/program-stranke/>

Socijaldemokratska partija Srbije (7 poslanika) u Deklaraciji o socijalnoj pravdi¹¹ navodi da cilj države, kao organizovanog dela društva, mora da bude opšte blagostanje. Budući da pravda ne postoji ukoliko ne pokriva sve segmente društva, ukoliko nije socijalna, društvene razlike treba da budu sve manje i mogu da se opravdaju i prihvate samo ako su zasnovane na zajedničkoj koristi. Zbog toga, srazmerna raspodela društvenog bogatstva koju država može da sprovede ima značaj obezbeđivanja pravednosti u društvu i podrazumeva pravo i mogućnost svih, a naročito onih koji se nisu svojom voljom zatekli na dnu društvene lestvice da se hrane, oblače, stanuju, greju, leče i školuju. U Srbiji zalaganje za socijalnu pravdu znači i zalaganje za politiku sa ljudskim likom, odnosno borbu za prava radnika, ostvarivanje socijalne sigurnosti i brigu o nezaposlenima, uvažavanje penzionera, dostojanstveniji status srednje klase, ravnopravniji položaj žena i participaciju marginalnih i ranjivih grupa u procesu odlučivanja. Odgovornošću u javnim poslovima stvaraju se uslovi koji omogućavaju zaposlenost, razvoj mera socijalne zaštite koje nisu pokriće nerada, širenje socijalne sigurnosti i garantovanje pravične zarade uz zdrave i sigurne uslove rada. Zalažu se za takvu redistributivnu ulogu države koja će obezbediti jednakost šansi. Čak i siromašna država poput naše mora da nađe mehanizme kojima će regulisati da i oni lošestojeci dobiju svoju šansu i pomognu i sebi i društvu. U osnovi ostvarivanja socijalne pravde u Srbiji leži uvažavanje i kompromis koje omogućava socijalni dijalog. Socijalni dijalog svih društvenih aktera je od ključne važnosti za izgradnju boljeg i humanijeg društva. Zbog toga pozivaju sve koji odgovorno pristupaju javnim poslovima, a naročito sindikate, da dijalogom i uvažavanjem dolazimo do kompromisnih odluka koje će biti od interesa za radnike, penzionere, žene, nezaposlene, socijalno ugrožene, pripadnike ranjivih i marginalnih grupa, i da zajedno izgrađujemo društvo u kojem su ljudi na prvom mestu.

Za Kraljevinu Srbiju (7 poslanika) nema oficijelnu internet prezentaciju, te ni javno objavljen zvaničan programski dokument stranke.

Partija ujedinjenih penzionera Srbije (6 poslanika) na svojoj internet prezentaciji¹² nema objavljen programski dokument. Navodi se da su 12. maja 2022. godine osim penzionera u imenu stranke, zvanično integrisani i poljoprivrednici i proleter i pod zajedničkim imenom Partija ujedinjenih penzionera, poljoprivrednika i proletera Srbije – Solidarnost i pravda (PUPS – Solidarnost i pravda).

Srpski pokret Dveri (6 poslanika) u stranačkom Programu¹³ u okviru odeljka „Socijalno ekonomski proglas“ kao ciljeve navodi socijalno uravnoteženo društvo sa jakim srednjom klasom, smanjenje rizika od siromaštva i povećanje društvene jednakosti, ekonomija zasnovana na dostojanstvenom položaju rada i zaposlenih, jednak i javno finansiran pristup svim javnim uslugama – vaspitanju i obrazovanju, zdravstvu i socijalnoj zaštiti, politika jednakih šansi za decu i mlade i ulaganje u obrazovanje, smanjivanje postojećih nejednakosti i zaštita najugroženijeg dela stanovništva, unapređenje položaja osoba sa invaliditetom i dece sa teškoćama u razvoju, dostojanstven i aktivan život starih, siguran krov nad glavom. Zalažu se za: Izmene radnog

---

¹¹ <https://sdpsrbije.org.rs/deklaracija-o-socijalnoj-pravdi/>

¹² <http://pups.org.rs/>

¹³ <https://dveri.rs/zasto-dveri/program>

zakonodavstva i nadzor nad primenom kroz jačanje inspekcije rada; hitno uređenje rada na određeno vreme; jačanje nadležnosti, odgovornosti, kompetencija i brojnosti u inspekcijama rada; povećanje minimalnih zarada putem ukidanja poreza na minimalne zarade; smanjenje poreza i doprinosa na zarade; zabrana rada duže od 7 dana bez ijednog dana odmora; uvođenje neradne nedelje; jačanje uloge sindikata i sindikalno organizovanje; podsticanje kolektivnog pregovaranja i podsticaji za preduzeća koja poštuju prava radnika. Takođe zagovaraju sledeće mere: Hitna izrada socijalnih karata; jačanje mreže i odgovornosti službi i radnika socijalne zaštite; ulaganje i brigu o deci i politika jednakih šansi; dostojanstven život starih; prava osoba sa hendikepom i dece sa teškoćama u razvoju. U oblasti rada zalažu se za: Dostojanstven položaj radnika u Srbiji; Garantovanje zakonom propisanog prava na sindikalno organizovanje; Borba za ukidanje rada „na crno“; Jačanje sindikalnih organizacija na lokalnom i nacionalnom nivou; Uspostavljanje socijalnog dijaloga. U oblasti Zaštite životne sredine navode, između ostalog, sledeće ciljeve: Jake kampanje protiv derivacionih MHE, uz direktnu podršku ugroženim domaćinstvima; Briga o kvalitetu vazduha i pijaće vode; Pošumljavanje; Sprečavanje nastajanja divljih deponija; Edukacija o pravilnom odlaganju otpada; Kampanja protiv zakonskih izmena koje bi omogućile upotrebu i promet GMO.

Zaključci

Pregled programskih dokumenata parlamentarnih stranaka pokazuje da većina organizacija iz kojih dolaze narodni poslanici ima proklamovane politike koje se tiču i ekonomskih i socijalnih prava građana. Govori se o važnosti socijalne pravde u društvu, solidarnosti, zaštiti najosetljivijih grupa stanovništva, smanjenju siromaštva. Ističe se značaj prava na besplatnu zdravstvenu zaštitu i dostupnost zdravstvenih usluga svim građanima.

Predlažu se reforme sistema socijalne zaštite, kao i uvođenje univerzalne socijalne zaštite. Kada su u pitanju mere socijalne pomoći, govori se o pomoći nezaposlenima, penzionerima, osobama sa invaliditetom, a kroz mere populacione politike navode se finansijski podsticaji i podrška za trudnice, porodilje, mlade porodice sa decom, samohrane roditelje. Od socijalnih usluga u zajednici pominju se i besplatan javni prevoz, renoviranje penzionerskih domova, gerontološke i volonterske službe. Tu je i zalaganje za besplatno školovanje, besplatno korišćenje udžbenika, oslobađanje PDV-a na hranu i garderobu za bebe i decu predškolskog uzrasta.

Ekonomska sigurnost penzionera takođe je često u fokusu mera koje se navode u stranačkim programima, gde se pominju povećanje i vraćanje penzija, uvođenje socijalnih penzija. Stranke ističu i važnost socijalnog dijaloga u društvu, uvažavanja sindikata i jačanja njihove uloge, a često je i zalaganje za donošenje novog Zakona o radu. Tu su i mere za zapošljavanje, odnosno smanjenje broja nezaposlenih.

U oblasti rada promovišu se pravo na rad i pravične naknade za rad, pravo na dostojanstven rad, borba protiv prekarnog rada, povećanje minimalnih zarada, poštovanje standarda zaštite na radu, zdravstvena zaštita radnika, takođe i uređenje fleksibilnih oblika rada, borba protiv rada „na crno“, jačanje inspekcije rada, itd.

Kada je u pitanju održivi razvoj, o njemu se, osim nekoliko izuzetaka, uglavnom govori u užem smislu, fokusirajući se na oblast zaštite životne sredine, gde se zastupaju ciljevi kao što su veća izdvajanja za zaštitu životne sredine, pravo na zdravu životnu sredinu, primena alternativnih izvora energije i povećanje energetske efikasnosti, pošumljavanje, saniranje deponija, sprečavanje izgradnje mini-hidroelektrana, edukacija građana i podizanje nivoa ekološke svesti, razvoj organske poljoprivrede i proizvodnja zdrave hrane, eko turizam.

Na osnovu uvida u programske dokumente, može se zaključiti da većina parlamentarnih političkih stranaka ima solidne programske osnove za rad na zakonodavnim aktivnostima u Skupštini Srbije koje se tiču unapređenja pravnog okvira u oblasti socijalnih i ekonomskih prava. Naravno, kao i drugim oblastima, da li će se to i dogoditi zavisiće u prvom redu od političke volje ključnih aktera.

SAŽETAK

Republika Srbija treba da nastavi sa reformama radnog zakonodavstva kako bi ono bilo usklađeno sa pravnim tekovinama Evropske unije, standardima Međunarodne organizacije rada, uz implementaciju Agende 2030 Ujedinjenih nacija. U analizi se razmatra kakve politike, kada su u pitanju socijalna i ekonomska prava i održivi razvoj, zastupaju članovi aktuelnog saziva najvišeg zakonodavnog tela - Narodne skupštine Republike Srbije, odnosno njihove političke organizacije. Pregled političkih programa stranaka zastupljenih u Parlamentu pokazuje da većina organizacija iz kojih dolaze narodni poslanici ima proklamovane politike koje se tiču i ekonomskih i socijalnih prava građana. Govori se o važnosti socijalne pravde u društvu, solidarnosti, zaštiti najosetljivijih grupa stanovništva, smanjenju siromaštva, merama socijalne pomoći, poboljšanju položaja penzionera, socijalnim uslugama u zajednici, kao i nizu predloga za reforme u oblasti rada, među kojima je i donošenje novog Zakona o radu. Takođe se razmatra pitanje održivog razvoja, pretežno fokusirajući se na oblast zaštite životne sredine. Iz analize se može zaključiti da većina parlamentarnih političkih stranaka ima solidne programske osnove za rad na zakonodavnim aktivnostima u Skupštini Srbije koje se tiču unapređenja pravnog okvira u oblasti socijalnih i ekonomskih prava.

SUMMARY

The Republic of Serbia should continue with the labour legislation reforms in order to be harmonized with the European Union (EU) acquis, the standards of the International Labour Organization, with the implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development, launched by the United Nations. The analysis examines which policies related to social and economic rights and sustainable development are advocated by the members of the current convocation of the National Assembly of the Republic of Serbia, as the highest legislative body, or their political organizations. An overview of the political programs of the parties represented in the National Assembly shows that most of the organizations, from which MPs come, have proclaimed policies concerning the economic and social rights of citizens. The programs of political organizations state the importance of social justice in society, solidarity, protection of the most vulnerable groups, poverty reduction, social assistance measures, improving the position of pensioners, social services in the community, as well as a series of proposals for labour legislation reforms, such as adoption of the new Labour Law. Sustainable development is also considered, mainly with a focus on environmental protection. It can be concluded from the analysis that the majority of parliamentary political parties have pretty good program bases for work on legislative activities in the National Assembly of the Republic of Serbia, that concern the improvement of the legal framework in the area of social and economic rights.